

TikTok razendpopulair, maar blijft de Chinese app legaal?

Zolang dit klokje doortikt, is jeugd eraan verslingerd

De VS overweegt TikTok te verbieden. De app zou data doorspelen aan China, desinformatie verspreiden en kinderen verslaafd maken. Moet Europa ook aan een verbod denken? En als de overheid dat niet doet: wijzelf wellicht?

HANS NIJENHUIS

Natuurlijk is de Kwantum best een populaire winkel, maar vorige week was het personeel toch wel verrast. Bij verschillende filialen stonden al voor openingstijd klanten voor de deur. Ze kwamen voor de 'TikTok-spiegel'. Officieel heet hij Mouzon Teddy: een fraai exemplaar met een teddybeerachtige rand. Beelden ervan gingen onlangs viral op TikTok. Na Amsterdamse stroopwafel-tenten en frietkramen maakte nu dus ook Kwantum kennis met dat nieuwe fenomeen: de TikTok-rij. Zoveel impact is niet gek voor een app die pas sinds september 2017 bestaat. In Nederland heeft

TikTok inmiddels meer dan 5 miljoen gebruikers per maand. In Vietnam: 50 miljoen. De VS: 170 miljoen. Wereldwijd: ruim 1 miljard. In China: nul. TikTok is namelijk speciaal gemaakt voor de internationale markt en verboden in China zelf. Daar bestaat wel een eenvoudiger zusje, Douyin, van hetzelfde bedrijf, ByteDance.

Vooraf voor jongeren is TikTok in recordtijd dé plek geworden waar ze nieuws oppikken, trends ontdekken en héél veel (grappige) filmpjes posten en kijken. Langer dan een paar seconden duren ze meestal niet, dat is TikTok. De naam verwijst naar het geluid van een tikkende klok. Het moet allemaal *snelsnel*.

Maar nu tikt de klok ook voor TikTok zelf. Want Democraten en

Republikeinen in Amerika zijn het over weinig eens, maar wel over het gevaar van deze app. Op 13 maart keurt het Huis van Afgevaardigden een wetsvoorstel goed dat het platform dreigt te verbieden tenzij de Chinese eigenaar het verkoopt aan een niet-Chinees bedrijf. Het voorstel moet nog door de Senaat, maar president Biden heeft al gezegd dat hij het zal ondertekenen. De Amerikanen vrezen vooral dat eigenaar ByteDance data doorspeelt aan het regime in Peking.

Veiligheidsrisico

En niet alleen de Amerikanen vrezen dat. India en Nepal hebben TikTok al verboden, omdat de app 'de sociale harmonie verstoort', zoals een Nepalese minister het

De Duitse influencer Younes Zarou neemt een filmpje op voor TikTok. FOTO GETTY IMAGES

In Nederland telt TikTok 5 miljoen gebruikers, in de VS 170 miljoen. In China zelf: nul

formuleerde tegen de BBC. In Australië, België, Canada en een alfabet aan andere landen mag TikTok niet meer op werktelefoons van overheidspersoneel worden geïnstalleerd. Nederland hield het eerst bij een advies, maar inmiddels mogen 'apps met een veiligheidsrisico' bij onze ambtenaren ook niet meer.

Het is niet zo dat TikTok op last van de Communistische Partij allerlei spyware op die telefoons zet: dat is helemaal niet nodig.

LEES VERDER OP PAGINA 4

Amerikaanse fans van TikTok protesteren bij het Capitool tegen de nieuwe wet. FOTO AP

Onderzoek kan leiden tot boetes én verbod

VERVOLG VAN PAGINA 3

Door bij de installatie op akkoord te klikken voor de gebruiksvoorwaarden geeft elke gebruiker zelf al ruime toegang. Niet alleen toegang tot contacten, camera en microfoon, maar ook tot de toetsaanslagen die je tijdens het bezoek aan andere sites maakt. Het staat gewoon te lezen in de privacyvoorwaarden. Volgens Kenneth Lasoen, inlichtingen-expert aan de Universiteit van Antwerpen en bij het Kenniscentrum Security Intelligence, gaat de Chinese app daarin verder dan de Westerse concurrentie. Zelfs de biometrische gegevens van je gezicht worden opgeslagen, zegt hij. Volgens de privacyvoorwaarden is dat om je 'speciale effecten (zoals videofilters en avatars) te bieden'.

TikTok spreekt tegen dat het informatie deelt met de overheid. Al is er sinds 2017 wel een Chinese wet die dat verplicht als de overheid daarom vraagt. En ByteDance

'De Chinese jeugd krijgt educatieve filmpjes te zien, terwijl Westerse jeugd dwaas wordt gemaakt'

heeft net als andere Chinese bedrijven een interne commissie van partijleden die geraadpleegd wordt bij belangrijke beslissingen. Ook bezit de overheid aandelen en daarmee ook invloed op de benoeming van bestuurders.

Spionage voor China is dus de grootste zorg van Westerse overheden. Maar Kenneth Lasoen ziet nog wel meer gevaren. „TikTok maakt onze jeugd gewoon hersendood. Het is zo ontworpen dat je aandachtsspanne wordt beperkt tot een seconde of dertig. Hoe kun je dan ooit nog een boek lezen of een goed gesprek voeren?” Alleen: geldt dat niet ook voor Facebook of Instagram? Lasoen: „TikTok zit nog vernuftiger in elkaar en is echt

wel schadelijker dan die andere platforms.”

Kritiek op Rusland of China wordt geweerd, vervolgt Lasoen. Beelden die die landen in een positief daglicht stellen, komen juist wel voorbij. „Ik denk dat het bewust zo is gemaakt. China is een land dat op lange termijn denkt. Neem alleen al het feit dat het concept verboden is in China zelf, maar wel op de rest van de wereld wordt losgelaten. Beseft je wat dat betekent? Terwijl de Chinese jeugd in hún versie van de app vooral educatieve filmpjes krijgt, wordt de Westerse jeugd dom en dwaas gemaakt.”

Bart Groothuis is een VVD-Europarlementariër met een verleden als cybersecurity-expert bij Defensie. Hij vindt het niet zijn taak om ouders over opvoeding te adviseren, of jongeren over sociale media. Maar via WhatsApp deelt hij wel een plaatje met sites die in China zijn verboden. Facebook, YouTube, Google én TikTok... „Peking legt zelf de ene na de andere restrictie op en eist van ons op luide toon dat we de rechten van Chinese bedrijven respecteren. Die asymmetrie tussen autoritaire en democratische systemen, daar moet een antwoord op komen. Een verbod moet daarbij als optie zeker op tafel liggen.”

Word wakker en onderzoek, dat is Groothuis' boodschap. Stop met TikTok te behandelen alsof het een equivalent van Instagram is, zegt hij. Kijk naar het land waar het vandaan komt. „Aan apps uit landen met autocratische regimes moeten we scherpere eisen stellen. Aan andere technologie of aan studenten of arbeidsmigranten uit

die landen ook. Ze vormen nou eenmaal een veiligheidsrisico.”

Hoe bepaal je welke landen 'autocratisch' zijn? Dat kan aan de hand van drie objectieve criteria, zegt Groothuis: „Landen die een offensief spionageprogramma hebben. Die alle bedrijven uit dat land verplichten mee te werken aan elk verzoek van de staat. En die een autocratisch wereldbeeld hebben en ook bereid zijn om de ideologie in onze achtertuin op te dringen.” Concreet kom je volgens hem dan uit bij Iran, Rusland, Noord-Korea en China.

Groothuis werkt er al langer aan in het Europees Parlement. Maar

Vooraf voor jongeren is TikTok in recordtijd dé plek geworden om trends te ontdekken en vooral heel veel grappige filmpjes te bekijken. FOTOS ANP/GETTY IMAGES

'Politici willen kiezers bereiken en hoe bereik je de leeftijdsgroep onder de 20 jaar?'

daar is geen eensgezindheid over China, ziet hij. Duitsland drijft veel handel met het land en verzet zich daarom bijvoorbeeld tegen hoge importtarieven op goedkope Chinese auto's. Berlijn vreest vergeldingsmaatregelen. „En dan heb je ook nog verkiezingen die eraan komen”, zegt Groothuis. „Politici willen kiezers bereiken en hoe bereik je de leeftijdsgroep onder de 20 jaar? Via TikTok.”

Wetgeving

Kán het eigenlijk, zo'n populaire app verbieden? Dat wel. Sterker, de EU heeft de wetgeving al die de VS nog moet maken. Sinds oktober vorig jaar is de Digital Service Act in werking. Die geeft gebruikers meer rechten en onlinediensten meer plichten. Met deze wet in de hand begon de Europese Commissie vorige maand een onderzoek naar X – voorheen Twitter – én naar TikTok. Brusselse techexperts gaan onder meer na of de app genoeg doet om minderjarigen te beschermen tegen de verslavende werking van algoritmes en tegen het risico van 'konijnsholen', waarin mensen steeds extremere filmpjes te zien krijgen.

Maar een app die zo goed is dat mensen niet zonder kunnen en

Reactie TikTok: 'Deze discussie wordt niet gevoerd op basis van feiten'

TikTok heeft weinig begrip voor het dreigende verbod in de Verenigde Staten. „De discussie in de VS wordt niet gevoerd op basis van feiten. Een wetsvoorstel dat vraagt om het onmogelijke – TikTok binnen zes maanden losmaken van ByteDance – is

niets anders dan een verkapt verbod. We hopen dat de Senaat wél zal luisteren naar de vele bedrijven en makers die afhankelijk zijn van ons platform en naar onze 170 miljoen gebruikers in de VS.” Speelt mee dat Facebook en andere Amerikaanse

bedrijven marktaandeel verliezen aan het Chinese TikTok? „Dat antwoord kunnen alleen zij je geven. De realiteit is dat iedereen belangen heeft en wij de jongste uitdager op de markt zijn.” TikTok stelt dat het de zorgen van ouders 'heel

goed begrijpt'. „Te veel van wat dan ook is niet goed, en daarin vormt ons platform geen uitzondering. Daarom bieden we in de app tools om de schermtijd te managen. Uit onderzoek blijkt dat een groot deel van de ouders met kinderen tussen de 13 en

18 jaar daarvan wel op de hoogte is, maar er geen gebruik van maakt. We hebben hierin nog een lange weg te gaan.” En waarom bestaat TikTok zoals we dat in het Westen kennen niet in China zelf? „Dat is het gevolg van lokale wet- en regelgeving.”

steeds terugkeren, dat is toch waarnaar elke ontwerper streeft? Is dat strafbaar? Nee. Tenzij, zo schreef Eurocommissaris Thierry Breton bij aanvang van het onderzoek, appgebruik ertoe leidt dat 'het fundamentele recht op het fysieke en mentale welzijn wordt geschonden'. Of 'de eerbiediging van de rechten van het kind'.

Als vast komt te staan dat TikTok de data van zijn gebruikers onvoldoende afschermt, niet optreedt tegen desinformatie of minderjarigen onvoldoende be-

Een wachtrij bij een Amsterdamse stroopwafelwinkel, nadat het typisch Hollandse product een rage werd op TikTok. FOTO ANP

scherm, kan dat leiden tot hoge boetes. En uiteindelijk zelfs tot een verbod. Voor dat laatste moet de Europese Commissie wel aantonen dat de app een groot gevaar vormt en dat andere maatregelen niets hebben opgeleverd.

Zeg 'verslavende werking' en in Brussel denken ze dan meteen aan Kim van Sparrentak. Zij heeft als afgevaardigde van GroenLinks in het Europees Parlement de Commissie stevig onder druk gezet om daar iets tegen te doen. Maar kom bij haar niet aan met een verbod. „Als we TikTok verbieden, komt er meteen iets vergelijkbaars voor in de plaats”, zegt ze. En inderdaad: na de ban in India in 2020 stapten jongeren daar massaal over naar Instagram Reels, Meta's imitatie van TikTok.

‘We moeten het niet verbieden, we moeten het veilig maken’

Van Sparrentak: „We hebben fundamentele problemen met sociale media, daar helpt het verbod van één app niet tegen.” Meta, het moederbedrijf van Facebook, Instagram en WhatsApp, verzamelt óók veel data. „Verslavend ontwerpen doen ze ook allemaal. En zorgen over surveillance zijn terecht, maar ook in Amerika kan de overheid platforms dwingen hun data te delen. Dus laten we in Europa zorgen voor strenge regels voor alle online platforms.”

Bovendien: je zou bijna vergeten dat sociale media ook positieve kanten hebben. „Als je als puber met jezelf worstelt of als je interesse hebt in een niche onderwerp, dan kun je online gelijkgestemden vinden. Dat zijn mooie dingen”, zegt Van Sparrentak. „Ik begrijp de impuls wel. Maar we moeten het niet verbieden, we moeten het veilig maken.”

Komen we terug bij Kenneth Lasoen. Een verbod is volgens hem sowieso te laat: „We zijn al verslaafd aan onze telefoons. De manier waarop mensen zich informeren is radicaal veranderd”, zegt hij. Want ja, drie uur per dag op sociale media, dat betekent nogal wat. „We zijn in een tijdperk gekomen waarin alle informatie ter discussie staat.”

Zijn antwoord: op school nog veel meer leren hoe je kennis kunt vergaren en beoordelen. „Natuurlijk moeten we nog over de luxe beschikken om lekker even te scrollen en ons verstand op nul te zetten”, zegt hij. „Maar dat is iets anders dan dat ons verstand op nul staat, permanent.”

‘Meester Jesper’ in actie op TikTok. De basisschoolleraar laat zijn honderdduizenden volgers zien wat er in zijn klas gebeurt. PRIVÉBEELD

‘We moeten kinderen leren ermee om te gaan’

Jesper Hesseling is behalve leerkracht in groep 7 en 8 van basisschool De Wegwijzer in Winssen ook een fenomeen op TikTok. Als ‘Meester Jesper’ laat hij zijn 842.700 volgers in filmpjes zien wat er in de klas gebeurt.

Waarom?

Jesper Hesseling: „Ik begon om te laten zien hoe leuk het onderwijs is. Dat heeft immers een beetje een stoffig imago. Ik wilde juist tonen hoe het echt is in de klas. Ook om nieuwe mensen naar het onderwijs te trekken. Soms krijg ik inderdaad een berichtje: door jou ben ik de pabo gaan doen.”

Wat is er zo leuk aan?

„Het fijne van TikTok is dat je met heel korte video's je boodschap moet zien over te brengen. Dat dwingt tot creativiteit. Dat zie ik ook bij mijn leerlingen: die gaan samen iets bedenken, samen iets opnemen, en dan samen kijken naar het resultaat. Soms ontstaan er trends waaraan iedereen meedoet. Dan scheidt TikTok-verbondenheid.”

En de schaduwkant?

„Die is er ook, absoluut! Ik zie dat bij mijn eigen dochters. Als mijn vrouw en ik geen grenzen zouden stellen, dan zouden ze helemaal verdwalen in die telefoon. Echt continu blijven scrollen. Ze hebben echt iemand nodig die ze begeleidt. Er zijn helaas ook ouders die dat niet doen. Of die dat niet weten. Ja, en dan wordt het wel lastig voor een kind.”

Hoe doe je dat zelf?

„Wij hebben thuis een maximale schermtijd ingesteld. En op bepaalde apps hebben we een limiet gezet, zodat ze er na een tijdje niet meer op kunnen. En ingesteld op welke tijdstippen ze ze kunnen gebruiken.”

Hoe zit het met de concentratie van je leerlingen?

„Ik merk wel dat kinderen moeite hebben met concentreren. Maar of dat nu echt meer is geworden dan een paar jaar terug, dat weet ik niet. Waar ik me meer zorgen om maak, is hoe kinderen online met elkaar omgaan. Als je onder video's kijkt wat er allemaal gezegd wordt! Iedereen mag maar tegen elkaar roepen en zeggen wat ze vinden. Het woord haat is heel normaal geworden.”

Wat raad je aan?

„Wij geven op school les in mediawijsheid. Daarin bespreken we haatreacties, online pesten, internetveiligheid, op wie reageer je wel, op wie reageer je niet, maar ook fake news... Kinderen

nemen gewoon alles wat ze zien voor waar aan. Dus we leren ze ook kijken. Het is echt heel breed. Maar er ligt ook een verantwoordelijkheid bij de ouders. Ik merk dat veel ouders helemaal niet weten wat hun kind op z'n telefoon doet. Ga gewoon af en toe 's avonds naast je kind zitten, pak samen de telefoon erbij en scroll eens door zo'n app en bespreek dingen. Sociale media gaan niet meer weg. We moeten kinderen leren ermee om te gaan. En dat doe je door met ze in gesprek te gaan, niet door het te verbieden.”